

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Amalia X in dwarsdoorsnede

Bespreking van

Horst Kächele, Joseph Schachter & Helmut Thomä (2008). *From psychoanalytic narrative to empirical single case research — Implications for psychoanalytic practice*. Psychoanalytic Inquiry Book Series. Londen: Routledge. ISBN 978 0 88163 489 1, 470 pp., € 45,-

GERTIE BÖGELS

From psychoanalytic narrative to empirical single case research is een productie van The Ulm Psychoanalytic Process Research Study Group, gebaseerd op de ervaringen van een halve eeuw internationaal theoretisch en klinisch psychoanalytisch onderzoek. Het is hierbij opmerkelijk hoe men in de vermelde titel een referentie kan zien naar een artikel van Thomä uit 1978 waarin het stramien al te herkennen is van wat zich ontvouwt in het onderhavige boek. De samenhang van klinische publicaties en onderzoek over tientallen jaren is de rode draad die de aandacht gevangen houdt bij deze tocht langs de complexe maar onmisbare wetenschapstheoretische beschouwingen naar het eigenlijke onderzoeksproject: een 'empirical single case study', de empirische studie van de casus Amalia X. Het theoretische gedeelte handelt over het onderzoek van het psychoanalytische proces in de hedendaagse psychoanalyse en de vergelijking tussen een één-gevalsstudie en bijvoorbeeld cohort-onderzoek. (Zie recent ook de dissertatie van Caspar Berkhout, 2010.) Hoe verzamelt men gegevens en hoe betrouwbaar zijn deze? Gaat men uit van schriftelijke verslaglegging tijdens of na de sessies, of van audio-opnamen, uiteraard met toestemming van de analysant? Freud was, zoals nog te weinig bekend is, uitdrukkelijk tegen het maken van notities tijdens de sessies; hij was ervan overtuigd dat schrijven achter de bank de

specifieke wijze van luisteren en daarmee het analytische proces verstoort. De auteurs geven voor hun onderzoek de voorkeur aan de eigentijdse 'objectievere' audioregistratie. De aldus verkregen gegevens worden onderworpen aan een onderzoeksmodel waarin gebruik gemaakt wordt van de computer als tekstanalytisch instrument. Een deel van het boek gaat over de plaats van de psychoanalyse in het geheel van de West-Europese wetenschapstraditie: psychoanalyse als waarheidsvindende wetenschap binnen de hermeneutiek, linguïstiek en filosofie. De hermeneutiek, als kunst van tekstinterpretatie, staat dicht bij de psychoanalyse, maar 'ongetwijfeld is met het accepteren van het onbewuste een dimensie aan de interpretatieve techniek toegevoegd'; de auteurs spreken hier van 'dieptehermeneutiek'. De hoge moeilijkheidsgraad van psychoanalytisch onderzoek wordt veroorzaakt door de verschillende niveaus van abstractie die de psychoanalytische theorie kenmerken: de klinische interpretatie van bewuste en onbewuste inhouden, de generalisaties, de theoretische concepten en de metapsychologische concepten. Bij wijze van illustratie van het zich ontwikkelende psychoanalytische onderzoek worden ziektegeschiedenissen van Sigmund Freud, zoals de Wolfman en de Schreber-casus, op intrigerende wijze als methodologisch paradigma aan de orde gesteld (p. 99 e.v.). Als neurohistoloog was Freud zich zeer wel bewust van de wetten waaraan een wetenschappelijke publicatie moet voldoen én waaraan de psychoanalytische techniek moet voldoen om als wetenschappelijk te gelden. Als een wegbereiding voor hun eigen gevalsonderzoek laat Kächele cum suis zien hoe Freuds wetenschappelijke verantwoording blijkt uit de structuur die deze aanbrengt in zijn ziektegeschiedenissen, om zijn bevindingen te kunnen extrapoleren naar eerdere of toekomstige ervaringen van hemzelf of van zijn collega's. Volgens de auteurs berust ook voor Freud de cruciale stap van het wetenschappelijk proces in de psychoanalyse niet op de subjectieve evidentie, maar op de

observeerbare verandering in het gedrag: 'the therapeutic proof'. In ieder geval gaat Freud ook uit van 'single case studies', die tot op de dag van vandaag worden 'gereanalyseerd' en bestudeerd. De auteurs laten zien welke theoretische en praktische problemen zich voordoen wanneer men 'duidingen' gebruikt als middel om de theorie te valideren. Wat betreft de obsoleete popperiaanse eis van omkeerbaarheid wijst men er terecht op dat we met name in de 'harde' natuurwetenschap juiste voorspellingen kennen waarvan de juiste verklaring nog niet bekend was. In de Schreber-casus — een door de betrokkene zelf opgetekende tekst — kon volgens de auteurs voor het eerst worden voldaan aan de eis die eerst voor onmogelijk gold: de toetsbaarheid van de oorspronkelijke tekst, in dit geval de door de patiënt zelf geleverde pathografie. Hiermee komt het project Amalia X in beeld, 'the German psychoanalytic specimen case': de volledig uitgeschreven audioregistratie en daarna systematisch bewerkte tekst van een vijf jaar durende psychoanalytische behandeling van een vijfendertigjarige vrouw, aangevuld met een Adult Attachment Interview, afgenomen vijftwintig jaar na beëindiging van de psychoanalyse. Het vormt een onderdeel van de gigantische Ulm Textbank: vele jaren opgenomen analysesessies. Deze voor iedere onderzoeker toegankelijke teksten zijn met toestemming van de betrokkenen ter beschikking gesteld voor onderzoek; zij hebben de afgelopen decennia tot een veelheid van internationale publicaties geleid. Het is te vergelijken met het beroemde onderzoeksproject van de Hampstead Index, waar de wekelijkse schriftelijke verslagen van vele kinderanalyses op trefwoorden en in rubrieken zijn ondergebracht. De auteurs zijn zich ervan bewust dat er tekortkomingen kleven aan deze wijze van audioregistreren. Zo is — heel veelzeggend — de uitgeschreven tekst vaak pover in vergelijking met de herinneringen die beide protagonisten hebben van de sessies, maar toch bieden de verschillende bewerkingsmethoden een fascineren-

de demonstratie van wat men noemt 'vergelijkende psychoanalyse'. Aan de hand van systematisch geselecteerde sessies wordt de onderzoeksmethode gedemonstreerd: naast een longitudinaal narratief de 'dwarsdoorsnede' van de teksten, waarbij items als symptomen, zelfgevoel en relaties in hun ontwikkeling kunnen worden gevolgd. Het 'tekstcorpus Amalia X' leent zich niet alleen voor psychoanalytisch onderzoek maar ook het nut voor linguïstische studies komt uitvoerig aan de orde. Dit is zeker voor onderzoekers uit de psychoanalyse en de linguïstiek een boek dat men niet ongelezen moet laten, maar ook voor de praktijk van alledag is het leerzame stof als men beslagen ten ijs wil komen onder andersdenkenden.

Literatuur

- BERGHOUT, C. (2010). *A cohort study into the effectiveness of long-term psychoanalytic treatment for patients with personality disorders and/or chronic depression*. Proefschrift, VU Amsterdam.
- THOMÄ, H. (1978). Von der 'biografischen Anamnese' zur 'systematischen Krankengeschichte'. In S. Drews e.a. (red.), *Provokation und Toleranz: Alexander Mitscherlich zu ehren — Festschrift für Alexander Mitscherlich zum 70. Geburtstag* (p. 254-277). Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Een ambivalent boek

Bespreking van

David J. Wallin (2010). *Gehechtheid in psychotherapie*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds. ISBN 978 90 5712 302 3, 418 pp., € 49,95

GUY VERBRUGGEN

David Wallin, een psycholoog-psychotherapeut uit Californië, geeft in *Gehechtheid in psychotherapie* een goed overzicht van de geschiedenis van de gehechtheidstheorie.